

آسیب شناسی عرفان

عبدالرضا بارفروش

بارفروش، عبدالرضا؛ ۱۳۴۷ -

آسیب شناسی عرفان / عبدالرضا بارفروش. - تهران : راه نیکان ؛

۱۳۸۵ .

۴۱۴ ص .

ISBN 964-96782-0-4

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا .

۱. عرفان -- دفاعیه ها و ردیه ها . ۲. تصوف -- دفاعیه ها و ردیه ها

الف. عنوان .

۲۹۷/۸۶

BP۲۹۵/آب

۲۸۵-۸۲۸۱

کتابخانه ملی ایران

نشر راه نیکان

آسیب شناسی عرفان

نوشته و تحقیق از

عبدالرضا بارفروش

چاپ اول : ۱۳۸۵ - شمارگان ۲۰۰۰ نسخه

شابک : ۹۶۴-۹۶۷۸۲-۰-۴ ISBN:964-96782-0-4

علی

امیرالمؤمنین اسلام

سَلَامَةُ الدِّينِ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْ غَيْرِهِ

سلامت دین نزد ما از هر چیز دیگر محبوب تر است.

«الموفقیات»، ۵۸۱

فهرست مطالب

پیش‌نوشتار

۱۱

ریشه تصوف در کدام اسلام است؟

۷۶

بخش اول

شناخت جایگاه آسیب‌شناسی دینی

۱۸

جایگاه آسیب‌شناسی

۸۹

مفهوم آسیب دینداری

۲۰

آسیب‌شناسان صوفی

۹۰

علت ظهور آسیب

۲۲

آسیب‌شناسان اسلام اهل بیت

۹۲

ضرورت آسیب‌شناسی دینی

۲۵

آسیب‌شناسی در اسلام تاریخ

۹۵

مراتب آسیب‌شناسی دینی

۲۸

توجه به آسیب‌آوری، انگیزه مخالفت‌ها

۹۸

انسان عامل انتقال دهنده آسیب به دین

۳۰

بخش چهارم

آسیب تزریقی

۳۳

سیر آسیب تزریقی در تاریخ

۲۹

دُر ورود به ساحت عرفان

۱۱۳

توجه پیامبران و امامان به آسیب‌های

۲۹

قدس عرفان

۱۱۷

تهدیدکننده

۳۸

عرفان منفی

۱۲۴

روش برخورد پیشوایان با آسیب‌پذیری

۴۰

خطر بازگشت به تصوف در نفی تصوف

۱۲۸

آسیب‌پذیری نتیجه دوری از سنت

۴۳

تضاد بین تصوف و عرفان

۱۳۳

بخش دوم

به هم آمیختگی لفظی عرفان و تصوف

۵۱

آسیب‌شناسی عرفان

۱۴۱

علت ابتلاء اسلام به تصوف

۶۱

فرقه نمودن عرفان

۱۴۵

انگیزه مختلط نمودن عرفان با تصوف

۵۸

حقیقت‌جوئی بهترین انگیزه

۱۶۱

حقیقه محمدیه کانون ملتهب عرفان

۷۱

آسیب‌شناسی

۳۰۲	بیعت در عصر پیامبر	۱۶۴	عقائد و افکار آسیب‌خیز
۳۰۳	رسم بیعت بعد از پیامبر	۱۶۶	امام و نیابت او
۳۰۵	اقسام بیعت	۱۶۷	ابواب امامان
۳۰۶	نوع بیعت	۱۶۹	نیابت در دو غیبت
۳۰۷	موضوع بیعت	۱۷۳	سرایت نحوه استفاده صوفیان از نیابت
۳۰۸	صیغه بیعت	۱۸۱	نحوه ابداع نیابت در غیبت کبری
۳۰۹	آداب بیعت	۱۸۹	بررسی نیابت ابداعی
۳۱۱	بیعت با تهدید	۱۹۹	آرای پیشوایان شیعه
۳۱۱	بیعت تشریفاتی	۲۰۷	اشاره به چند موضوع
۳۱۳	بیعت با مخالفان خلفا	۲۱۰	طبيب ايام سلوک
۳۱۴	بیعت در حوادث	۲۱۵	دانای رادان
۳۱۵	بیعت با شیوه‌های شاهانه	۲۲۲	شان راه‌دانی راهبر
۳۱۵	بیعت جهت دستیابی به مشروعیت		وسيلة گزینش راهنما
۳۱۶	بیعت نیابتی	۲۲۳	روش گزینشی که قرآن می‌آموزد
۳۱۶	بیعت نظامی	۲۲۶	گزینش راهنما با کلام امام
۳۱۷	بیعت تابعیت	۲۳۱	گزینش راهنما به اهداف و تأثیرگذاری او
۳۱۷	بیعت حکومتی	۲۳۴	گزینش متخصص سلوک
۳۱۹	بیعت ارشاد	۲۴۷	تزویر طیب شاگرد شیطان
۳۲۰	بیعت واسطه‌ای	۲۴۸	دلیل راه در تصوف با تضعیف عصمت
	مستطور از ابداع بیعت صوفیانه در غیبت		این تزویر نیست که فریاد از تزویر
۳۳۲	امام	۲۵۷	می‌زنند؟
۳۳۷	بررسی رسم بیعت در غیبت	۲۶۴	راه شایسته‌گزینی
۳۳۸	به‌استناد اتصال صحیح	۲۶۹	معنویت منقطع از وحی
۳۴۰	به‌استناد موافقت با شرع	۲۷۶	سر سپردن
۳۴۸	شکل بیعت در غیبت	۲۸۰	تسلیم
۳۵۳	قطع فیض انتظار فرج به بیعت صوفیانه	۲۸۹	با هزارگونه سخن در دهان ساکت باش
۳۵۴	کفایت‌کننده از بیعت در غیبت	۲۹۸	رسم بیت، مربوط به تصوف فرقه‌ای
		۳۰۰	بیعت مرسوم قبل از اسلام

پیش‌نوشتار

از همان روزگار که با تاریخ‌نگاری به قصه بشر پرداختند، آنچه را به‌او مربوط می‌شود شیرازه کردند تا دست حوادث زمان پراکنده‌اش نکنند، بماند و آیندگان، گذشتگان خویش را بشناسند و در رسیدن به خوشبختی الگو قرار دهند، زیبایی‌ها و فشنگی‌های دلنشین زندگی پیشینیان که شادی‌آفرین بودن را اصول دوران حیات، زشتی‌ها و ناپسندها را تعفن‌آور و عامل خراب‌کننده سعادت شناخته، سعی کنند بی هیچ انگیزه به حریم زندگیشان راه نیابد و بدانند آنچه به بنای زندگی لطمه می‌زند و آن را به‌ویرانی تبدیل می‌کند، بدترین عاملی ضد آرامش و راحتی به‌شمار می‌رود آسیب‌هایی است که سلامت دینداری را در عرصه نظر و عمل به‌خطر می‌اندازد. خوشبختانه امروز تأثیر سوء آسیب‌ها در تمامی علوم شناخته شده، متخصصانی در صدد شناخت آنها بوده تا آنچه آرامش و راحت انسان را در معرض خطر قرار می‌دهد به‌او تقدیم کنند. و به‌آن از سلامتی لذت‌آور جسم و روح محافظت کرده، در مسیر آفت‌هایی که بعضاً می‌تواند تمامی زمان عمر را به زحمت و سختی طاقت‌فرسا توأم کند قرار نگیرد.

امروز که از تهاجم ویروس‌های کامپیوتری گرفته تا آنچه حاصل سردرختی یا کشت زمینی را با مشکل مواجه می‌کند، از اطاق‌های عمل جراحی پزشکی که آسیب‌های جسمی را برطرف می‌سازد تا بهداشت قفسه‌های پرندگان خوش‌الحان روح‌پرور که مونس تنهایی هستند همه دارای طبیبان حاذق می‌باشند. در نتیجه

بخشی از زندگی به آسیب‌شناسی اختصاص یافته است. حتی باور نمی‌شد مفاخر علمی جوامع دینی شیعی چنان با این مهم، حساس و دقیق برخورد کنند که آسیب‌شناسی را ضروری بدانند^۱ مهمتر اینکه نحوه راهنمودهای رهبر معظم انقلاب مدظلّه العالی در مقام مرجعیت شیعه گونه‌ای باشد که نوعی آسیب‌شناسی محسوب شود. نظیر آنچه در سالرزو ظهور جسمانی صدیقه طاهره فاطمه زهرا سلام‌الله علیها در جمع مداحان ایراد فرمودند که برای مراسم عزاداری سالار شهیدان، آنچه از مدینه تا کربلا و از عاشورا تا مجلس شاهانه یزید بن معاویه گذشته است، آسیب‌شناسی محسوب می‌شود. یا از قفسه‌های ساکت کتابخانه تا ممیزی نوشته‌هایی که می‌خواهد در دسترس فرد و جامعه قرار گیرد، از ظلم‌زدائی تا حمایت مظلوم، از برگزاری سمنارهای متعدد برای سعادت بشر تا جام زهر برای تأمین راحت نوشیدن، همه و همه با آسیب و آفت توأم بوده، و اگر شناسائی نشود تا آسیب‌زدائی گردد بقیناً سود بشر از دوران زندگی کمتر خواهد بود. به این معنا که لذت حیات را نمی‌چشد.

ولی خوشبختانه توجه به زیان بی‌اعتنائی به چنین مهمی در روزگار ما شدیداً زیاد، به حدّی که محسوس است و حوصله شناخت یا تحمل سختی‌ها در مسیر به دست آوردن راه‌های آسیب‌شناسی جسم و عقیده در افراد متخصص آن قابل حس می‌باشد. و الحق بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی چنان با حوصله به این مهم که از هر مهمی با اهمیت‌تر است پرداخته‌اند که وصفش با گفتن و نوشتن از عهده هر کس ساخته نیست. خصوصاً اینکه هر روز در قسمت‌های مختلف با مجموعه‌هایی مفید و ارزنده پیرامون آسیب‌شناسی در ارتباط با جسم و اندیشه بشر نظیر آسیب‌شناسی دینداری^۲ که تدوین یافته برخورد می‌کنیم. چه مقالاتی نظیر آسیب‌شناسی تعامل والدین و فرزندان،^۳ آسیب‌شناسی همبستگی ملی^۴ و

۱- از شهید مطهری در ماهنامه دینی، فرهنگی و اجتماعی مسجد سال ۱۴ ش ۹۲ مرداد ۸۴

۲- بحث کتابی با عنوان «امام علی و دینداری» تألیف آقای علی‌رضا اسدی است.

۴- هفته‌نامه گلبانگ مسجد ۱۳۸۴/۲/۱۸

۳- همشهری ۴/ تیر / ۱۳۸۴

شناسائی آسیب‌های اجتماعی،^۱ آسیب‌شناسی تعامل دین و دولت^۲ یا آسیب‌شناسی حضور جوانان در مساجد کرمان^۳ و آسیب‌شناسی حوزه،^۴ آسیب‌شناسی رسانه ملی^۵ و آسیب‌شناسی ایمنی^۶ و عملکرد وزارت ارشاد^۷ و سینمای کودک^۸ و مهدی باوری^۹ و تربیتی مهدویت^{۱۰} و آسیب‌شناسی‌های فرهنگ دینی، رابطه دین و دولت و فرهنگ و آسیب‌شناسی مسئولیت دولت در امور اعتقادی و دینی مردم^{۱۱} که در جرائد مطرح شده تا مورد استفاده قرار گیرد.

شاید بیش از هفت سال نیست در یک گشت و گذار دوستانه با عزیزانی از دیار حبیب که «حسینی» مآل و «علی» نشان و «صاهری» خصال و «نجفی» تبار بودند در ارتباط با عرفان، روح تشیع همان اسلام ناب محمدی سخن می‌رفت به این اشاره شد که می‌باید در کنار مجموعه‌های آسیب‌شناسی فراهم آمده موجود، نسبت به عرفان که در علوم اسلامی جایگاهی رفیع داشته و دارد و به‌روزگار ما راهروان زیادی را به خود اختصاص داده است، چنین اقدامی لازم و ضروری صورت گیرد. زیرا مطالعه متون جدید در مورد عرفان و تجمع‌ها و سمینارهایی که به این نام و شخصیت‌های وابسته به آن شکل می‌گیرد نشان دهنده این است که آسیب‌های بسیار خطرناک برای پیشبرد مقاصد شخصی یا اهداف گروهی که خویش را وابسته به عرفان نشان می‌دهند به آن تزریق شده است. و اگر به آن پرداخته نشود علاقمندان به عرفان گرفتار آسیبی زیان‌آور گردیده، چه بسا بدون اینکه تمایلی داشته باشند در

۱- روزنامه کیهان ۷/ تیر / ۱۳۸۴ صفحه ۵

۲- ماهنامه دینی، فرهنگی و اجتماعی مسجد: خرداد ۱۳۸۴ صفحه ۲۴

۳- همان مأخذ پیشین دی / ۱۳۸۳ صفحه ۴۲

۴- ضمیمه روزنامه همشهری: ۱۲/۲/ ۱۳۸۴ صفحه ۲۰

۵- همشهری پنجشنبه: ۲۳/۴/ ۱۳۸۴ صفحه ۲۸

۶- روزنامه کیهان ۱۰ شهریور ۱۳۸۴ صفحه ۵

۷- همان مأخذ: ۱۶ شهریور ۱۳۸۴ صفحه ۱۲

۸- همشهری ۱۲ شهریور ۱۳۸۴ صفحه ۱۲ ۹- روزنامه کیهان: ۳۱ شهریور ۱۳۸۴ صفحه ۶

۱۰- مرکز جهانی اطلاع رسانی آل‌البیت قسمت مقالات

۱۱- ماهنامه دینی، فرهنگی و اجتماعی مسجد سال ۱۴ ش ۹۲ مرداد ۸۴ صفحات ۲۴، ۲۵، ۲۶

مسیر جریان‌های ضد دینی وطنی قرار می‌گیرند. و رفته رفته سلامت اجتماعی به وسیله وابستگان به عرفان در معرض خطر حتمی قرار می‌گیرد.

امید خواجگیم بود بندگی تو کردم هوای سلطنتم بود خدمت تو گزیدم
او که رهروی طریق اهل عرفان را می‌گزیند، سختی تحمل می‌کند تا سر از بندگی خواست خود و دیگران بردارد به سلطنت برخویش دست یابد، همه وجودش رعیت و «السلطان ظل الله» شود، خدمت‌گزاری بدتر از خود را می‌گزیند. در همان روز گردش با دوستانی که الحق نادرالوجود هستند، درد آشنائی وابسته این وادی، چند صفحه‌ای را که گویا برای تسکین خویش رقمی کرده بود - و مانند جعبه کمک‌های اولیه محسوب می‌شد که در اماکن عمومی و خصوصی مورد نیاز قرار می‌گیرد دیدم - بر آن همه تعصب به سلامت هم‌وطن، آفرین فرستادم و ضرورت چنین اقدامی را که مجموعه شود تا در اختیار فرد و جامعه قرار گیرد حس کردم. از آن لحظه فراموش نشدنی تا امروز اندیشه انجام این وظیفه همیشه با من بوده؛ حتی گاهگاهی در جمع رفیقان دیار حبیب و نزدیکان شهر رقیب به زبان آورده، آرزوی چنین سعادت‌ی را داشته‌ام. و خدای تعالی را شاکرم به برکت خاکساری آستان ملائک غلام محمد و آل و التجای روزانه بر سلیمان ملک جان که امام عرش و فرش است حضرت حجة بن الحسن العسکری - ارواحنا فداء - توفیق آنچه را در سر و سر داشتم رفیق شفیق نمود.

به عزت و جلال ربوبی که پیوسته حضرت پروردگار به آن سوگند خورده است لطف الهی تا آخرین سطر این رساله همراه باشد تا با عیب و نقص کمتری منتشر شود. قلم به توفیق ربانی و عنایت بی‌علت سبحانی، آنچه را می‌نگارد به هر کجا می‌خواهد لغزشی به سهو و یا خدای ناخواسته خشم و تندی به عمد صورت گیرد دفع نماید. و اگر حقیقتی حتی به مذاق سلیقه خوش نمی‌آید به هنگام آسیب‌شناسی به قلم آمده به دفتر سپرده شود. که این از جمله مصادیق «و المخلصون علی خطیر عظیم»^۱ است. تصور نرود که خویش را در این مرتبت دانسته ایم. نه، اگر

به این مرتبه در مقام بندگی نرسیده باشیم که نرسیده‌ایم، به‌طور حتم و یقین. در تدوین رساله حاضر مخلص هستیم که اگر لطف الهی یار نشود در خطر عظیم افتیم. و اگر شخص با این یقین خود را به امان‌خانه الهی اعنی، یاد و توجه به محمد و آل طاهرین او نیفکند، سم کشنده‌ای می‌شود، نگاه و کلام و نوشته او مسموم می‌کند و چه بسا عوارض آن مانده، فسادانگیزی نموده کثیری را به مرض عقیدتی صعب، بل لاعلاج مبتلا نماید.

پیشوائی روحانی که تبریزیان او را حاج سیدحاج آقا می‌خوانند، روحانی برجسته و طراز اول بود آیه‌الحق حاج سیدمرتضی میلانی - قدس‌الله روحه‌العزیز - برای فرزندش توشه راهی می‌نگاشت تا هرکجای عمر که نیازش شود به کارش گیرد و چون حرز برای سلامت ایمان و خدمتش باشد؛ می‌نویسد: «همانطور که سرالله الاعظم علی امیرالمؤمنین به صاحب اسرارش کمیل بن زیاد نخعی فرموده‌اند معرفت را فقط از آل علی فراگیر و بخواه، یعنی از رجوع به این و آن پرهیز مبادا به طریق صوفی و شیخی و نظائر اینها که مذت‌هاست عده‌ای را سرگرم نموده‌اند به دنبال شیخ راه و رکن [اربع] رفته از اهل بیت دور افتی که دوری از آن ذوات مقدسه موجب ترک سیره آل عصمت می‌شود. حتی به آنچه بعضاً عده‌ای این اواخر از اهل علم را سرگرم کرده معنویت معارف آل بیت را به جمعی اختصاص داده، برای او سینه‌زن شده‌اند خود را مبتلا نکن.»^۱

می‌بینیم این روحانی پخته سیره اهل بیت، حتی عرفانی که عده‌ای از عالمان دینی را مخصوص به‌خود سازد، به‌صورت فرقه‌ای درآورد مفید ندانسته، فرزندش بل همه راهیان طریق عشق را از آن برحذر می‌دارد؛ چه رسد اینکه به تشکیلاتی مبدل گردد، زیرا عقیده‌ای حتی صد در صد بی‌آسیب اگر وحدت جامعه اسلامی را با گروه گروه کردن پیروان تفکر و اندیشه‌ای ولو اسلامی به‌خطر اندازد می‌باید از آن دوری گزید. که نه تنها مفید واقع نمی‌شود، بل معارف ناب اسلامی را با آسیب و آفت‌های خطرناک که اندیشه فرد را علیل و مریض می‌کند توأم می‌سازد. و این

نمی تواند نتیجه حکمت عبادات باشد. چنان که حضرت حق دستور می دهد: «إِنَّ الَّذِينَ قَرَأُوا دِيْنَهُمْ وَكَانُوا شَيْعاً وَكَانُوا شَيْعاً لَسْتُ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ»^۱ آنان که دین را پراکنده و در آن فرقه فرقه شدند چشم از آنها بپوش که چنین کسان به کار تو نیایند. در این صورت می باید در راه رسیدن به کمال نفس از عضویت در گروه و دسته ای پرهیز داشت. سیره عملی آل عصمت را که مفتاح حجله انس ربانی است بهترین استاد مذهب و پیر دستگیر و خضر راه دانست و حتی المقدور روش زندگی قرار داد. و اگر در جایی نیاز مبرم به شیخ راه پیدا شد باید به کسانی رجوع کرد که هیچگونه سلیقه شخصی در دستورالعمل های سلوکی ایشان دیده نمی شود. تا از ابتلا به آسیب های خطرناک موجود در امان بود.

آب حیوان اگر اینست که دارد لب دوست
روشنست اینکه خضر بهره سرابی دارد

تهران

خاک پای شیعیان

عبدالرضا بارفروش

روز سه شنبه ۱۶ فروردین ۱۳۸۴

۲۵ صفرالمظفر ۱۴۲۶